

Tihar

Andra namn: Depawali (Diwali). Yama Panchak, Swanti Nakha

Tihar har inget fast datum utan bestäms enligt månen, och infaller i oktober eller i november enligt vår kalender. Man firar i dagarna fem.

Skördarbetet är avslutat, sommarhalvåret närmar sitt slut och ett nytt kalenderår stundar för newarer. (Deras tideräkning börjar från år 880 eKr då en man från Bhaktapur gick till kung Jaya Deva Malla i Kathmandu med ett fantastiskt löfte. Alla medborgare skulle befrias från sina skulder om kungen kunde starta en ny tideräkning.)

Ordet Tihar betyder "en rad av lyktor". Med dessa lockas välståndets gudinna Laxmi in i hemmen. Hon färdas runt jorden på sin uggla och inspekterar att hemmen är ordentligt rengjorda och ljusen tända till hennes ära.

Då liv och död är oskiljaktiga i hinduismen finns även dödens gud, Yama, närvarande vid Tihar. Under Pannchak Yama (=fem dagar av Yama) visas dödsguden mycket respekt.

Varje dag av festivalen har sitt eget tema.

Kråkans dag

Första dagen, Kag Bali, tillägnas kråkan, döds gudens budbärare. Den olycksbådande fågeln blidkas med mat som ställs ut på fat av hopsydd löv. Förutom mat kan även mynt och rökelse läggas på fatet.

Hundens dag

Kukur Tihar eller Sho Puja är namnet för den andra dagen då hundar bemöts med extra vänlighet. Hunden bevakar dödsrikets portar och kan underlätta för själen att nå Underjorden och få Yamas dom. Hunden uppfattas också som guden Bhairava eller hans riddjur. Förutom läcker mat får hunden en röd prick i pannan som välsignelse och en blomstergirland runt halsen denna dag.

Kons dag

Den tredje dagen kallas Laxmi Puja eller kons dag. Kons anses ju helig och som en synbar jordisk form av gudinnan Laxmi. Kon är Moder Jord som ger människan livsviktiga produkter: mjölk, skirat smör ('ghee'), kodynga och kourin till rengöring. I gamla tider räknades familjens förmögenhet i antalet nötkreatur.

Under morgontimmarna får korna ett bad. Sedan är det dags för välsignelse med röd färg i pannan. Hornen och svansen får gul färg. Halsen pryds med en blomsterkrans och kon matas med tagetes, sötsaker och frukt. Det är meriterande för en hindu att denna dag vidröra kon med sin panna, böja sig ner till dess fötter eller krypa under magen på alla fyra medan man ödmjukt ber assistans av kon vid dödsfall – kon kan medverka till att föra själen till himmelen.

I dag ska hemmet rengöras grundligt, helst även med kodynga och stänk av komjolk på golven. Små lampor av lera med senapsolja i görs i ordning. Ingången dekorerats med röd färg, blommor och girlanger, för i natt kommer välståndets gudinna ridandes på sin ugglan.

För att underlätta för Laxmi markeras hela vägen till huset: brinnande ljus och stänk av heligt vatten leder henne till den dekorerade ingången. Sedan följer hon bara de vitfärgade blommorna som visar vägen till familjens kassakista som hon fyller med rikedom för resten av året.

Vid kassakistan har familjefadern genomfört puja (=andaktsövning) till Laxmis ära. Hennes bild dekorerad med blommor står fortfarande vid kassakistan som dagen till ära fyllts på med religiösa föremål, smycken och pengar.

Om familjen äger en guldpeng har den rengjorts med mjölk eller vatten från den heliga floden. Överhuvudtaget har guld och silver en given plats i Laxmi Puja.

Sot från lampor som brunnit denna natt används senare till ögonmake-up som skydd mot sjukdomar och mot det fruktade onda ögat.

Små grupper av kvinnor och barn går från dörr till dörr, sjunger hymner och ber om allmosor i form av mynt och sötsaker. Män och pojkar gör samma sak påföljande dag. Det är stämmningsfullt med små ljuslågor som fladdrar i fönstren, på hustaken, vid väggkanten och ett smatter av fyrverkeri hörs över staden.

Fjärde dagen

Firandet den fjärde dagen kan variera mycket beroende på etnisk tillhörighet. En del bönder dyrkar sina oxar på morgonen – Goru Puja, och även hushålls- och jordbruksredskap kan välsignas.

Krishna-anhängare genomför Gobhardan Puja till sin guds ära. Krishna föddes som koherde och tros skydda människor och boskap mot ösregn och översvämningar.

Den viktigaste formen av firandet denna dag är dock Mha Puja då man ska visa respekt för sin egen kropp. Enligt hinduismen är kroppen gudomlig; gudarnas andar bor inte enbart i varje individ utan även i varje föremål. Under denna Puja dyrkas Yama Raj, dödsguden, och hans budbärare Yamadut för att de tillåter livet att existera. Denna dag ska förstärka familjebanden ytterligare.

Den närmaste familjen samlas i ett tomt rum som rengjorts med kodynga. Familjefadern ritar mandalas på golvet - ett för varje familjemedlem samt ett för både Yama och Yamadut. Mandalas ritas i form av lotusblommor som dekorerats med röd färg, ris och torkade bönor. En stor grapefrukt intill symboliserar själens renhet.

Familjemedlemmarna sätter sig bakom sin lotusblomma och genomför puja för varandra. Man äter ceremoniell mat och dricker hemgjord starksprit, raksi. Efter denna ceremoni vidtar newarernas nyårsfirande.

Bhai Tika eller Kija Puja

Tiharfirandet kulminerar under den femte dagen i Bhai Tika då varje person av manligt kön i Nepal vill ha sin systers välsignelse som ger honom välstånd, hälsa och ett långt liv. (Yama var odödlig så länge hans syster dyrkade honom).

Under ceremonien i hemmen sätter sig bröderna bakom sina mandalas så som dagen innan. Systemen håller en ring av olja och heligt vatten runt honom som skydd mot döden och onda andar. Sedan ger hon honom blommor, nötter, frukt, ris, rökelse etc samt Bhai Tika i pannan. Bröderna i sin tur tackar med en gåva, numera oftast i form av pengar. Nötblomman i ceremonien symboliserar ett långt liv, valnöten en resistent kropp och frukten själens renhet.

Ursprunget till Bhai Tika går till flickan Jamuna vars bror var dödssjuk. Då Yama kom för att hämta brodern till Dödsriket bad Jamuna dödsjuden att avvakta tills hon hade avslutat andakten för brodern. Jamuna genomförde en lång och komplicerad ceremoni för brodern. Dödsjuden blev imponerad och lovade att brodern fick leva så länge offerblommorna inte vissnat. Under ett års tid skickade han sin budbärare för att kontrollera saken, men när ett år hade gått gav Yama med sig. Systemens puja hade räddat brodern till ett långt liv.

Till sist

Sista dagen firas också med harmlöst spel med pengar inom familjen till gudinnan Laxmis ära. Hon förbjuder all annan monetär verksamhet under Tihar vilket betyder att hela Nepal tar ledigt under 2-5 dagar då affärer, skolor, kontor för statliga myndigheter stänger.

Text: Vilma Brandt

Foto: Madhur Sharma